

Zagraniczni

Anne-Lise Haenni 26 IV 2031–26 III 2023

Profesor Anne-Lise Haenni zmarła w Genewie w wieku 92 lat. Członkinią zagraniczną Polskiej Akademii Umiejętności była od 1997 r.

Anne-Lise Haenni urodziła się 26 kwietnia 1931 r. w Lozannie. Studiowała na Uniwersytecie Genewskim; w roku 1954 otrzymała licencjat z chemii, a następnie kontynuowała naukę w Uniwersytecie Harvarda, uzyskując stopień magistra w 1955 r. Stopień doktora w dziedzinie chemii i biologii otrzymała na Uniwersytecie Genewskim w roku 1961.

W latach 1963–1965 była stypendystką szwajcarskiego funduszu stypendialnego w dziedzinie chemii. Początkowo zajmowała się badaniem struktury chemicznej mykotoksyn. Jej pierwsza praca naukowa opublikowana w 1965 r. dotyczyła toksyn produkowanych przez kropidlaka, asperillomazmin. Zainteresowanie naukowe aspergillomazy A jest nadal aktualne, ponieważ pojawiły się nowe szczepy bakterii z genem antybiotykoporności metalo-beta-laktamazy (New Dehli-1). Ta produkowana przez kropidlaka mykotoksyna silnie hamuje enzym odpowiedzialny za lekooporność wielu bakterii powodujących ciężkie zakażenia u ludzi.

Dalsza kariera naukowa prof. Haenni rozwinęła się w Paryżu. Wpływ na to miała jej aktywna współpraca naukowa z Françoise Chapevillem, urodzonym w Polsce światowej sławy biochemikiem, który od 1962 był profesorem Sorbony. Badaczka opublikowała wspólnie z nim, w latach 1966–1997, 15 prac naukowych dotyczących głównie biosyntezy i metabolizmu RNA.

W latach 1969–1971 prowadziła badania, a przez następne piętnaście kierowała grupą badawczą w Narodowym Centrum Badań Naukowych (CNRS), by od 1987 r. zostać jej dyrektorką naukową. Badania naukowe pod jej kierownictwem prowadzono w Instytucie Biologii Molekularnej w Paryżu. Od 1982 r. nazwę tego instytutu zmieniono na Instytut Jacques'a Monoda, a obecnie związany jest on z Uniwersytetem Paryskim – Cite.

Prof. Haenni początkowo badała wirusy roślinne, zajmując się analizą ich genomu. Między innymi opublikowała wraz z Chapevillem w 1976 r. analizę

genomu roślinnego wirusa mozaikowości fasolnika, co wymagało wykorzystania odkrytego kilka lat wcześniej enzymu odwrotnej transkryptazy. Najliczniejsze jej publikacje naukowe dotyczyły wirusów roślinnych mozaikowości rzepy i mozaikowości kalafiora. Ukazało się ponad 90 prac naukowych jej współautorstwa na temat mechanizmów ekspresji i biosyntezy białek tych wirusów. Warto dodać, że najwięcej obecnych upraw GMO na świecie wykorzystuje elementy genomu wirusa mozaikowości kalafiora, by wprowadzić do rośliny uprawnej korzystne cechy, jak na przykład odporność na herbicydy.

Prof. Haenni prowadziła badania naukowe wirusów we współpracy z Instytutem Biochemii i Biofizyki Polskiej Akademii Nauk. W latach 2000–2004 pełniła funkcję dyrektora Polsko-Francuskiego Centrum Biotechnologii Roślin, a następnie w latach 2004–2010 była członkinią Rady Doradczej Centrum Doskonałości Naukowej Genomika IBB PAN.

W dziedzinie medycyny szczególne znaczenie mają prace naukowe prof. Haenni dotyczące wirusów rzędu *Herpesvirales*. U człowieka kilka gatunków tych wirusów, których genom jest zbudowany z DNA, powoduje częste zakażenia, w tym opryszczki i mononukleozę zakaźną.

Ostatnie kilkanaście lat aktywności naukowej prof. Haenni poświęciła badaniom neurotropowych wirusów rodziny *Herpes*, interakcjom między wirusem nabytego niedoboru odporności HIV-1 i wirusami herpes oraz czynnikami wrodzonej odporności człowieka na zakażenia tymi wirusami.

Z Françoise Chapevillem napisała podręcznik o translacji białek wirusowych, była promotorką 15 rozpraw doktorskich. W paryskim apartamencie wielokrotnie gościła i opiekowała się młodymi naukowcami z całego świata, podtrzymując dzięki regularnym comiesięcznym spotkaniom ich współpracę poza murami Instytutu.

Prof. Haenni była członkinią licznych korporacji i towarzystw naukowych. Poza Polską Akademią Umiejętności należała do Francuskiego Towarzystwa Biochemii i Biologii Molekularnej, Europejskiej Federacji Towarzystw Biochemicznych, Europejskiej Organizacji Biologii Molekularnej, Szwajcarskiego Towarzystwa Biologii Komórkowej i Molekularnej. We wszystkich organizacjach sprawowała funkcje w radach i komitetach naukowych. W 1983 r. została laureatką Głównej Nagrody Naukowej Academie International de Lutece w Paryżu, rok później otrzymała Nagrodę Jauberta Uniwersytetu w Genewie.

Prywatnie całe życie była pasjonatką muzyki kameralnej. Grała na fortepianie, uprawiała turystykę górską.

Została pochowana na cmentarzu w Carouge, rodzinnym miasteczku oddalonym o kilka kilometrów od centrum Genewy.

Marek Sanak